Roman Polański (*18 sierpnia 1933 w Paryżu)

Ten reżyser światowo-polski
życiorys ma piękny a grząski:
tragedia żony,
za gwałt sądzony,
filmowy dorobek niewąski...

(ebs)

Roman Polański - polsko-francuski reżyser pochodzenia żydowskiego, aktor, scenarzysta i producent filmowy. Nagrodzony Oscarem za reżyserię filmu "Pianista".

https://www.youtube.com/watch?v=kXGWtz30KR4&t=208s

Obszerny dorobek filmowy Polańskiego uplasował go wśród najlepszych twórców światowej kinematografii oraz przyniósł wiele prestiżowych nagród, m.in. Złotą Palmę za film "Pianista" (2002), nagrody BAFTA za filmy "Chinatown" oraz "Pianista", trzykrotnie Złoty Glob za najlepszy film i najlepszą reżyserię - "Chinatown", najlepszy film zagraniczny - "Tess", oraz liczne nominacje do Oscarów.

Sławę osiągnął dzięki debiutowi na wystawie światowej Expo w Brukseli (1958) z krótkometrażowym filmem "Dwaj ludzie z szafą", który zdobył medal. Polański był wtedy studentem łódzkiej szkoły filmowej. Jego pierwszy film pełnometrażowy "Nóż w wodzie" (1962) otrzymał nominację do Oscara za najlepszy film nieanglojęzyczny, lecz przegrał z "8½" Federica Felliniego.

Urodził się 18 sierpnia 1933 w Paryżu jako Raymond Thierry Liebling. Był synem Mojżesza Lieblinga (1905-1983; malarza i producenta tworzyw) i Buli (Belli) z domu Katz-Przedborskiej. Ojciec Romana był Polakiem żydowskiego pochodzenia, a matka pochodziła z Rosji; jej ojciec był Żydem, a matka katoliczką. Gdy Roman był w wieku czterech lat, Lieblingowie podjęli decyzję o przeprowadzce do Krakowa, która miała ich uchronić przed narastającymi nastrojami antysemickimi we Francji.

Gdy w 1939 roku Niemcy zajęli Kraków, Roman miał 6 lat. Początkowo nie było powodu do niepokoju, jak sam później pisał: "*Niemcy stosowali metodę usypiania czujności. Starali się zaszczepić Żydom przekonanie, że przecież wydarzenia nie mogą potoczyć się aż tak źle*".

Wkrótce jednak nastąpiły represje. Rodzina przyszłego reżysera musiała przeprowadzić się do krakowskiego getta. Tam dzieliła mieszkanie z trzema, czasem czterema innymi rodzinami. Mały Polański często prześlizgiwał się na drugą stronę dzięki zwinności i nieżydowskiej aparycji. Nauczyło go to samodzielności: nawiązywał kontakty z

Polakami, zdobywał potrzebne przedmioty, uczył się, jak powinien zachowywać się po aryjskiej stronie, gdyby przyszło mu radzić sobie samemu. W 1941 roku jego ciężarna matka została aresztowana i wywieziona do Oświęcimia, gdzie zginęła w komorze gazowej. Polański wraz z ojcem przebywali w tym czasie po aryjskiej stronie. Był świadkiem początku likwidacji getta w marcu 1943. Jego ojciec umożliwił chłopcu ucieczkę, a sam z innymi mieszkańcami getta przygotowywał się do powstania. Został wywieziony do obozu w Mauthausen. Mały Polański przeżył dzięki pomocy Polaków. Początkowo ukrywał się u rodziny Wilków, która obawiając się ryzyka, przekazała chłopca do rodziny Putków, przez kolejne dwa lata mieszkał w oddalonej o około trzydzieści kilometrów od Krakowa wsi Wysoka w powiecie wadowickim, w chacie rodziny Buchałów na zboczu góry Mosiórka.

Po wkroczeniu Armii Czerwonej Polański powrócił do Krakowa. Przez ostatnie dni wojny ukrywał się w schronie przeciwlotniczym. Kilka miesięcy później odnalazł wuja, a następnie ojca. Po wyzwoleniu relacje syna z ojcem uległy znacznemu oziębieniu. Mojżesz związał się z inną kobietą, która nie życzyła sobie udziału Romana w ich nowym życiu. Polański wspominał, że jako dziecko kochające matkę najbardziej na świecie, nie mógł wybaczyć ojcu, że tak szybko porzucił żałobę dla innej kobiety – w jego odczuciu była to zdrada. Od tego czasu żyli już osobno – ojciec zapewnił Romanowi pieniądze na życie, mieszkanie i nauczyciela, który pomagał nadrobić mu braki.

Chłopiec uczył się w szkole plastycznej, zajmował się także sportem, ale najbardziej interesowało go aktorstwo i film. Podczas wojny oglądał przez szczelinę w murze getta kroniki filmowe i nazistowskie filmy propagandowe wyświetlane w Podgórzu. Nowe medium fascynowało go do tego stopnia, że zapragnął wtedy zostać twórcą filmowym. Nie lubił szkoły i nie dbał o oceny. Jak później wspominał: „Byłem zawsze najgorszy w klasie, ale nauczyciele przepychali mnie, bo uważali, że jestem zdolny". Uwielbiał harcerstwo, w którym dzięki teatralnym zdolnościom budził podziw i szacunek wśród rówieśników. „Byłem gwiazdą w tej grupie" – mówił.

Po wojnie Polański początkowo planował związać swą przyszłość z zawodowym kolarstwem i przez kilka lat z zaangażowaniem trenował jazdę na rowerze, głównie na trasie Kraków-Zakopane. Ze sportu zrezygnował po traumatycznym przeżyciu w czerwcu 1949, kiedy krakowski seryjny morderca Janusz Dziuba zwabił go w odludne miejsce pod pretekstem sprzedaży profesjonalnego roweru, po czym ciężko pobił i okradł. Po długiej rekonwalescencji Polański stopniowo zaniechał kolarstwa i skierował swe zainteresowania oraz plany wyłącznie ku filmowi.

Gdy miał trzynaście lat, udał się do rozgłośni radiowej. Pracująca tam Maria Biliżanka, biorąc go za najwyżej siedmiolatka ze względu na drobną posturę, zaczęła wypytywać go o zainteresowania. Powiedział jej wtedy, że według niego dzieci w słuchowiskach radiowych brzmią sztucznie i zaprezentował przygotowany wcześniej monodram – monolog starego człowieka opowiedziany z wiejskim akcentem. Biliżanka była pod wrażeniem – w ten sposób dostał swoją pierwszą w życiu pracę. Maria Biliżanka obsadziła go w sztuce „Wesoła gromadka", a następnie w „Synu pułku". W tym ostatnim zagrał dwa razy młodszego od siebie chłopczyka. Dzięki tej roli zwrócił na siebie uwagę studentów łódzkiej szkoły filmowej, między innymi Andrzeja Wajdy, który postanowił powierzyć Polańskiemu rolę Mundka, młodocianego chuligana w swoim debiutanckim Pokoleniu. Wraz z kolejnymi rolami zyskiwał coraz większe uznanie w środowisku teatralnym.

Władze szkół aktorskich w Krakowie i Warszawie nie chciały go jednak przyjąć, ponieważ ojciec Polańskiego prowadził małe przedsiębiorstwo, a przedsiębiorców postrzegano jako wrogów klasowych. „Nie ma zbyt wielu ról dla mężczyzn pańskiej budowy" – tak uzasadniały odmowę komisje egzaminacyjne. W 1954 roku złożył aplikację do

łódzkiej filmówki. Zdobył tam przygotowanie techniczne. W Hollywood słynął z tego, że osobiście nadzorował swoich podwładnych. Mówił technikom: „Wiem, co robię, i wiem także, co wy robicie”[8]. Podczas studiów nakręcił osiem etiud:

Pierwszym filmem pełnometrażowym Polańskiego jest Nóż w wodzie (1962), za który otrzymał nominację do Oscara. Po jego sukcesie zrealizował swoje marzenie o wyjeździe na Zachód. Początkowo przebywał we Francji, a następnie w Wielkiej Brytanii, gdzie zrealizował filmy Wstręt z Catherine Deneuve i Matnia (w okresie tym współpracował z Gérardem Brachem, z którym napisał także scenariusz do Nieustraszonych pogromców wampirów). W 1968 roku wyjechał do Hollywood, gdzie zrealizował horror Dziecko Rosemary (2 nominacje do Oscara i 1 przyznany). Sześć lat później Roman Polański nakręcił Chinatown z Jackiem Nicholsonem w roli głównej. Film stał się wielkim przebojem, zdobył 11 nominacji do Oscara (1 przyznany – za scenariusz) oraz 7 nominacji do Złotych Globów (4 przyznane – za najlepszy film, reżyserię, scenariusz i rolę męską). Chinatown zdobył powszechne uznanie krytyków i publiczności. Jest uważany za jedno z największych dzieł w historii kina. W czasie „karnawału Solidarności” w 1981 roku wystawił w warszawskim Teatrze na Woli Amadeusza. Po powrocie do Europy Polański nakręcił film Tess, który otrzymał trzy Oscary (na sześć nominacji), Złoty Glob dla najlepszego filmu zagranicznego i trzy Cezary, w tym dla najlepszego filmu.

Kolejnym nagradzanym filmem Romana Polańskiego stał się wyprodukowany w 2002 roku dramat wojenny Pianista. Film wygrał Złotą Palmę na Festiwalu w Cannes, 7 Cezarów (nagród Francuskiej Akademii Filmowej) oraz 3 Oscary (za najlepszą reżyserię, scenariusz adaptowany oraz rolę męską). Od 1997 do 2013 roku Roman Polański sprawował opiekę reżyserską nad musicalową wersją Nieustraszonych pogromców wampirów (w okresie tym współpracował z Jerzym Jeszkem[12][13]). W 2000 roku przyznano mu doktorat honoris causa PWSFTViT.

W 2005 roku został odznaczony przez ministra kultury Waldemara Dąbrowskiego Złotym Medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis. W tym samym roku zaprezentowano kolejny film Polańskiego oparty na jednej z powieści Charlesa Dickensa, Olivier Twist z Ben Kingsleyem w jeden z głównych ról. Obraz został nominowany do nagrody Europejskiej Akademii Filmowej (nagroda publiczności). W 2007 nakręcił etiudę Cinéma Erotique wchodzącą w skład 60 segmentów produkcji Kocham kino do nakręcenia których zaangażowano 60 najwybitniejszych światowych reżyserów w celu uczczenia 60. rocznicy festiwalu w Cannes. W 2008 roku światową premierę miał głośny film dokumentalny o reżyserze: Roman Polański: Ścigany i pożądany.

W 2010 roku powstał film Autor widmo, za który Roman Polański zdobył Srebrnego Niedźwiedzia na MFF w Berlinie oraz 6 nagród Europejskiej Akademii Filmowej – w tym za najlepszy film, reżyserię i scenariusz. Za ten sam obraz Polański otrzymał dwa wyróżnienia Francuskiej Akademii Filmowej, Cezary, za najlepszą reżyserię i scenariusz adaptowany. Podczas 36. Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni został uhonorowany nagrodą Platynowe Lwy za całokształt twórczości[18]. Decyzja ta spotkała się z protestami środowisk chrześcijańsko-konserwatywnych (m.in. Prawica Rzeczypospolitej), które zaapelowały w specjalnym oświadczeniu podpisanym przez Marka Jurka i Mariana Piłkę o bojkot festiwalu. Na apel odpowiedział dyrektor artystyczny 36. FPFF, Michał Chaciński. Stwierdził, że „Polański odbierze wyróżnienie jako niekwestionowany mistrz światowego kina i żadne pozamerytoryczne zagadnienia nie mają na tę nagrodę wpływu". Ostatecznie jednak reżyser nie przyjechał do Polski.

W 2011 roku premierę miał kolejny film reżysera, komedia Rzeź oparta na sztuce Bóg mordu autorstwa Yasminy Rezzy. Opowiada o dwóch nowojorskich parach małżeńskich, które spotkały się aby omówić kwestię związaną z

bójką ich synów. Roman Polański zgromadził na planie plejadę gwiazd: Judi Foster, Kate Winslet oraz Christoph Waltz. Film zdobył nagrodę Cezar za najlepszy scenariusz, nominowany był do Europejskich Nagród Filmowych, Satelitów, Złotych Globów oraz nagród Festiwalu Filmowego w Wenecji. W 2012 roku na prośbę Prady wyreżyserował krótkometrażowy film pod tytułem Terapia. Na jego planie pojawili się: Helena Bonham Carter i Ben Kingsley. Produkcja po raz pierwszy została wyświetlona na Międzynarodowym Festiwalu w Cannes.

W 2013 roku był jednym z gości honorowych na 38. Festiwalu Filmowym w Gdyni. W tym samym roku premierę miał kolejny film reżysera pod tytułem Wenus w futrze. Powstał na podstawie powieści Leopolda von Sacher-Masocha pod tym samym tytułem. Opowiada o Vandzie która tuż przed końcem przesłuchań do nowej sztuki zjawia się w teatrze. Mimo początkowej niechęci reżyser Thomas pozwala jej się zaprezentować. W filmie występują Emmanuelle Seigner oraz Mathieu Amalric. Zdjęcia powstawały w Paryżu. Film nagrodzono nagrodą Cezara w kategorii „Najlepsza reżyseria" oraz nominowano do nagród: Złota Palma i David di Donatello.

W połowie 2014 roku rozpoczął prace nad filmem pod roboczym tytułem D. Film ma opowiadać o największym politycznym skandalu XIX wieku we Francji – aferze Dreyfussa. Zdjęcia mają powstawać w Polsce i Francji. Polański do współpracy zaprosił Roberta Harrisa oraz Alain Sarde. Film ma mieć premierę pod koniec 2017 roku. W 2015 roku Polański był jednym z honorowych gości na Międzynarodowym Festiwalu Kina Niezależnego Off Camera w Krakowie. Podczas tego festiwalu odebrał nagrodę Pod Prąd, przyznawaną osobistościom szczególnie zasłużonym dla niezależnego kina. Polański odcisnął również dłonie na krakowskiej Alei Gwiazd.

W maju 2016 roku podczas 9. Festiwalu Muzyki Filmowej w Krakowie został uhonorowany odznaką 50-lecia Stowarzyszenia Filmowców Polskich. W lipcu ogłosił rozpoczęcie pracę nad filmem pod tytułem Prawdziwa historia, który będzie bazować na powieści Delphine de Vigan

W 1978 roku został oskarżony o zgwałcenie 13-letniej Samanthy Gailey (Samantha Geimer). Zawarł ugodę z prokuraturą, w której przyznał się do stosunków seksualnych z nieletnią. Sąd pozostawił Polańskiemu 90 dni na dokończenie projektu filmowego, ale przed ogłoszeniem wyroku Polański uciekł do Paryża. W swej autobiografii Roman by Polanski oskarżył matkę Samanthy o podsunięcie mu córki i szantaż w celu zdobycia angażu. W 2008 roku Samantha Geimer wystąpiła do sądu o umorzenie sprawy, co ma oszczędzić dalszych cierpień jej i jej rodzinie. Geimer stwierdziła, że ponowne zainteresowanie prokuratury intymnymi szczegółami miało odciągnąć uwagę od błędów popełnionych wiele lat wcześniej. W filmie dokumentalnym o Polańskim („Roman Polanski: Wanted and Desired") ujawniono kolejne dowody nierzetelnego prowadzenia ówczesnego procesu.

Na początku maja 2009 roku sąd w Los Angeles odrzucił wniosek Romana Polańskiego o umorzenie sprawy. 26 września 2009 roku został zatrzymany po przylocie na lotnisko w Zurychu. Podstawę do zatrzymania stanowił amerykański nakaz aresztowania wydany w związku ze sprawą Geimer. 14 maja 2010 roku angielska aktorka Charlotte Lewis oskarżyła go o wykorzystywanie seksualne podczas przygotowań do kręcenia filmu Piraci. Miała wtedy 16 lat. Według aktorki do zdarzenia doszło w apartamencie Polańskiego w Paryżu. Jednak nie ma żadnych faktów potwierdzających jej oskarżenia. 12 lipca 2010 roku Ministerstwo Sprawiedliwości Szwajcarii nie wyraziło zgody na ekstradycję Romana Polańskiego do Stanów Zjednoczonych i tym samym został uchylony wobec niego areszt domowy, w którym reżyser przebywał od września 2009 roku. 15 lipca 2010 roku Prokuratura Generalna RP, wyjaśniając sytuację prawną reżysera w razie jego hipotetycznego przyjazdu do kraju, wydała oświadczenie: „Wydanie przez władze polskie Romana Polańskiego innemu państwu jest jednak niemożliwe (...) Zgodnie z treścią

art. 604 § 1 pkt 3 k.p.k. wydanie osoby innemu państwu jest niedopuszczalne, jeżeli nastąpiło przedawnienie”.

30 października 2015 roku Sąd Okręgowy w Krakowie orzekł, że ekstradycja Polańskiego do Stanów Zjednoczonych jest niedopuszczalna[33]. Sędzia uzasadnił wyrok tym, że Polańskiemu została już wymierzona kara, którą odbył, a w trakcie postępowania przed amerykańskim sądem doszło do rażącego naruszenia prawa poprzez udział osób postronnych i naruszenia procedury.

W 2016 minister sprawiedliwości i prokurator generalny Zbigniew Ziobro złożył kasację do Sądu Najwyższego w sprawie wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie. 6 grudnia 2016 roku Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną uznając, że ekstradycja reżysera do Stanów Zjednoczonych jest niedopuszczalna[34]. Postanowienie Sądu Najwyższego jest ostateczne[34].

9 września 1959 roku Polański ożenił się z aktorką Barbarą Kwiatkowską. Małżeństwo skończyło się rozwodem w 1962 roku.

W 1968 roku ożenił się z amerykańską aktorką i modelką Sharon Tate[36], którą poznał na planie Nieustraszonych pogromców wampirów. Polański był wtedy u szczytu kariery, był młody i sławny, szczęśliwie zakochany. Para wkrótce po ukończeniu zdjęć zamieszkała razem. 20 stycznia 1968 roku odbył się ich ślub w Londynie. O tym wydarzeniu pisały gazety na całym świecie. Zamieszkali w Los Angeles, należeli do grona hollywoodzkich sław, których często zapraszano na wielkie przyjęcia. W autobiografii z 1988 roku Polański wspomina Tate słowami: „Była dobrocią dla wszystkich i wszystkiego wokół. Trudno opisać jej charakter. Była po prostu dogłębnie dobra, była najlepszym człowiekiem, jakiego w życiu spotkałem, o niespotykanej cierpliwości.” Na początku 1969 roku Sharon zaszła w ciążę. Polański pracował w Londynie nad thrillerem Dzień Delfina. W sierpniu Tate wróciła do USA, ponieważ wkrótce miała urodzić dziecko. 8 sierpnia Polański był jeszcze w Londynie ze względu na problem z wizą. Tego dnia rozmawiali telefonicznie. Chciała, aby Roman pozbył się delikatnie przyjaciół mieszkających wówczas w ich domu, aby pierwsze dni z dzieckiem spędzili w intymnej atmosferze. Miała na myśli Abigaile „Gibby” Folger z jej narzeczonym Wojciechem Frykowskim, przyjacielem Polańskiego z czasów studenckich, oraz Jay Sebring, niegdyś narzeczonego Tate. Choć krążyły pogłoski o niezwykłej bliskości Polańskiego, Tate i Sebring, reżyser wspominał później, że w rzeczywistości Jay był spokojnym i samotnym człowiekiem, dla którego byli jedyną rodziną[styl do poprawy].

Tuż po północy 8 sierpnia 1969 roku grupa osób związanych z sektą Charlesa Mansona włamała się do jej willi w Beverly Hills[37]. Tate i jej przyjaciele zostali związani i okrutnie torturowani. W wyniku odniesionych obrażeń zadanych nożem oraz utraty krwi Tate, będąca w ósmym miesiącu ciąży, zmarła[37]. Wokół nich odnaleziono namalowane krwią symbole satanistyczne, mające zmylić śledztwo. Policjant, który pierwszy przybył na miejsce zbrodni, był tak wstrząśnięty, że dotknął ręką przycisk otwierający bramę, aby wydostać się na zewnątrz; było to jedyne miejsce, gdzie sprawcy pozostawili odciski. Dlatego sprawcy bardzo długo pozostali niewykryci. W prasie obwiniano ofiary o to, że zostały zamordowane. Minęło niemal pół roku, gdy policja aresztowała Charlesa Mansona. Według Polańskiego motywem zbrodni były pieniądze, ale gdyby go ujawniono, sprawa utraciłaby swoją tajemniczość.

Po śmierci żony Polański przeżywał długi okres załamania nerwowego, a jego drogą ucieczki była praca nad

kolejnymi filmami. Pierwszym dziełem, które zrealizował po własnym nieszczęściu, była Tragedia Makbeta (1971). Przez wiele lat pozostawał samotny, nie był w stanie zaangażować się w związek i odrzucał zaloty aktorek z jego otoczenia, które próbowały jego kosztem zrobić karierę. To wówczas uciekał do towarzystwa nastolatek. 11 marca 1977 roku został aresztowany pod zarzutem gwałtu na trzynastoletniej modelce, Samancie Gailey[38].

30 sierpnia 1989 roku ożenił się z francuską aktorką Emmanuelle Seigner, z którą ma dwoje dzieci: córkę Morgane (ur. 20 stycznia 1993 roku) i syna Elvisa (ur. 1998 roku).